

YÜKSEK DENETİM DÜNYASINDAN HABERLER

- **23. INTOSAI Kongresi ve Moskova Deklarasyonu**

23. INTOSAI KONGRESİ VE MOSKOVA DEKLARASYONU

Setenay KÖKSAL *

Uluslararası Yüksek Denetim Kurumları Teşkilatı (INTOSAI)'nin üç yılda bir yapılan kongresi INCOSAI'nin yirmi üçüncüsü, 23-28 Eylül 2019 tarihlerinde Rusya Federasyonu'nun başkenti Moskova'da, 168 Yüksek Denetim Kurumunun (Sayıştayın) yanı sıra Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Uluslararası İç Denetçiler Teşkilatı (IIA) ve Alman Uluslararası İşbirliği Derneği (GIZ) gibi uluslararası kuruluşlardan 650'den fazla temsilcinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

Uluslararası denetim dünyasının en önemli etkinliklerinden biri olan Kongre için temalar "Kamu Yönetiminin Gelişimi için Bilgi Teknolojileri" ve "Yüksek Denetim Kurumlarının Ulusal Öncelik ve Hedeflere Ulaşmadaki Rolü" olarak belirlenmiş olup; bu temalarla bağlantılı olarak çeşitli uzmanların katılımıyla "Makro Denetim: Küresel Ekonomi ve Uluslararası Kalkınma İçin Stratejik Zorluklar" ve "Büyük Bozulma Çağında Sürdürülebilir Gelişme: Teknoloji ve Kamu Yönetimi Araçları Hükümetlere Hangi Çözümleri Sağlayabilir?" konularında paneller düzenlenmiştir.

INTOSAI Stratejik Amaç Komitelerinin toplantıları ile 72 ve 73'üncü Yönetim Kurulu toplantılarının, Yargı Yetkisi Bulunan Sayıştaylar Forumu toplantısının ve Bölgesel Organizasyonların, INTOSAI Geliştirme Girişimi (INTOSAI Development Initiative - IDI), Uluslararası Kamu Denetimi Dergisinin (International Journal of Government Auditing - IJGA) ve Stratejik Amaç Komitelerinin rapor sunumlarının yer aldığı Kongrede INTOSAI başkanlığı görevi de el değiştirmiştir. 2016-2019 yılları arasında INTOSAI başkanlığını yürüten Birleşik Arap Emirlikleri Sayıştayı bu görevi 2022 yılına kadar Rusya Federasyonu Sayıştayına devretmiştir.

Genel Kurul Toplantılarına ve belirlenmiş temalarla ilgili toplantılara ek olarak, yan etkinlikler kapsamında Yüksek Denetim Kurumlarının (YDK'ların) sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmadaki rolü, cinsiyet eşitliği ve yolsuzlukla mücadele konularında üç toplantı düzenlenmiştir.

Genel Sekreteryanın başkanlık ettiği sürdürülebilir kalkınma hedeflerine (SKH) ilişkin toplantıda, INTOSAI Genel Sekreteri, söz konusu hedeflere ilişkin uygulamaların izlenmesi ile ilgili olarak YDK'lar tarafından yürütülen faaliyetler hakkında bir rapor sunmuştur. Buna göre, halihazırda 100'den fazla YDK tarafından

* Sayıştay Uzman Denetçisi

SKH ile ilgili denetimler gerçekleştirilmiş ve YDK'ları bu konuda desteklemek amacıyla çok sayıda çerçeve ve kılavuz hazırlanmıştır. IDI ayrıca, büyük ilgi çeken bir "SKH Denetim Modeli" sunmuştur. Genel Sekreteryaya, katılımcılara, SKH ile ilgili tüm faaliyetler ve konuyla ilgili INTOSAI içindeki girişimler hakkında bir bilgi merkezi görevi göreceğini bildirmiştir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği konulu toplantıda katılımcılar; bu konunun INTOSAI 2023-2028 Stratejik Planına dahil edilmesi, YDK'ların bu konuda emsal oluşturmaları, "kadın başkanlar ağı"nın oluşturulması ve YDK'larda daha fazla kadın başkan olması gerekliliği gibi somut teklifler sunmuşlardır.

Yolsuzlukla mücadeleye ilişkin toplantıda ise müzakereler, INTOSAI ve üye YDK'lar ile UNODC arasında yapılan yeni mutabakat zaptı hükümleri çerçevesinde alınması gereken önlemlere odaklanmıştır.

Kongrede Alınan Kararalar

Genel Kurul Toplantılarında INTOSAI ve üye YDK'lar için ileriye dönük olarak aşağıdaki kararlar alınmıştır:

- Meksika Deklarasyonunun gözden geçirilmiş versiyonu olan INTOSAI P-10'un onaylanması,
- YDK'ların Yargı Faaliyetlerinin İlkelerine ilişkin INTOSAI P-50'nin kabul edilmesi,
- Bilgi Sistemlerinin Denetimine İlişkin Rehberin (GUID 5100'ün) onaylanması,
- Temel Ulusal Göstergelerin Geliştirilmesi ve Kullanımı ile İlgili Denetim Rehberinin (GUID 5290'ın) onaylanması,
- INTOSAI Performans ve Hesap Verebilirlik Raporu'nun (PAR) 2017-2019 onaylanması,
- Mesleki Standartlar Komitesinin standart belirleme sürecinde iletişimi ve diyalogu geliştirme taahhüdünün, çerçevenin pratikte uygulanmasının ve INTOSAI standartları irtibat görevlileri (ISLO) ağının tanınmasının kayda geçirilmesi,
- SAI PMF Uygulama Stratejisinin 2020-2022 için onaylanması,
- "Bir YDK'da Denetçilerin Mesleki Gelişimi için Yolların Geliştirilmesi" rehberinin kabul edilmesi,

- “INTOSAI Bilim ve Teknolojinin Denetime Etkisi Çalışma Grubu (WGISTA)’nun (Başkan BAE Sayıştayı, Başkan Yardımcısı ABD Sayıştayı) oluşumunun kayda geçirilmesi,
- Finlandiya Sayıştayının 2020–2022 dönemi için Çevre Denetimi Çalışma Grubu (WGEA)’nun başkanlığını üstlenmesi,
- Filipinler Sayıştayının 2017’de üstlendiği “Kamu Borçları Çalışma Grubu (WGPD)’nun başkanlığına devam etmesi,
- “Program Değerlendirme Çalışma Grubu”nun isminin “Kamu Politikaları ve Programlarının Değerlendirilmesine İlişkin Çalışma Grubu (WGEPP)” olarak değiştirilmesi,
- “Temel Ulusal Göstergeler Çalışma Grubu”nun isminin “SKH’ler ve Temel Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri Çalışma Grubu (WGSDG_KSDI)” olarak değiştirilmesi,
- Esaslara uygun süreç dışında geliştirilen resmi INTOSAI belgeleri için PSC, CBC ve KSC tarafından ortaklaşa geliştirilen Kalite Güvence Belgesi, Kalite Güvence Prosedürü ve Kalite Güvence Sertifikalarının dikkate alınması,
- INTOSAI 2020–2022 Bütçesinin onaylanması,
- Yönetim Kurulunun yeni üyelerinin onaylanması.

INTOSAI Yönetim ve Denetim Kurulunun Yeni Üyeleri

Kongrede onaylanan INTOSAI Yönetim Kurulunun yeni üyeleri şunlardır:

- 2020–2022 yılları arasında Yönetim Kurulu Birinci Başkan Yardımcısı ve Kongrenin ev sahipliğini yapacağı 2022’den 2031 yılına kadar Kongre Yönetim Kurulu üyesi olarak Brezilya Sayıştayı,
- Mali ve İdari Komite Başkanı ve Yönetim Kurulu İkinci Başkan Yardımcısı olarak Suudi Arabistan Sayıştayı,
- 2025 yılına kadar Uluslararası Kamu Denetimi Dergisi’nin başkanı olarak Amerika Birleşik Devletleri Sayıştayı
- 2025 yılına kadar IDI’ın başkanı olarak Norveç Sayıştayı,
- 2025 yılına kadar AFROSAL’nin temsilcisi olarak Cezayir Sayıştayı,
- 2025 yılına kadar AFROSAL’nin temsilcisi olarak Namibya Sayıştayı,

- 2025 yılına kadar ASOSAI'nin temsilcisi olarak Japonya Sayıştayı,
- 2025 yılına kadar ASOSAI'nin temsilcisi olarak Tayland Sayıştayı,
- 2025 yılına kadar EUROSAL'nin temsilcisi olarak Polonya Sayıştayı,
- 2025 yılına kadar EUROSAL'nin temsilcisi olarak Portekiz Sayıştayı.

2020–2022 denetim dönemi için INTOSAI dış denetçisi olarak da Jamaika ve Litvanya Sayıştayları seçilmiştir.

Moskova Deklarasyonu

XXIII INCOSAI'nin sonuç belgesi Moskova Deklarasyonu'dur. Buna göre;

“Uluslararası Yüksek Denetim Kurumları Örgütü (INTOSAI) Üyeleri,

25-27 Eylül 2019 tarihleri arasında Moskova'da bir araya gelmiş;

- 25 Eylül 2015 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun kabul ettiği 2030 Kalkınma Gündemini ve “YDK'ların güçlendirilmesiyle kamu idaresinin verimlilik, hesap verebilirlik, etkinlik ve şeffaflığının teşvik edilmesi ve artırılması “ konulu A/RES/69/228 sayılı Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Kararını tanıyarak,
- Abu Dabi Deklarasyonunun ortaya konduğu üzere 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemine anlamlı ve bağımsız bir denetim katkısı yapmak için taahhüdünü teyit ederek,
- ISSAI-P 12 ve INTOSAI 2017–2022 Stratejik Planı doğrultusunda hesap verebilirlik, şeffaflık, iyi yönetim, kamu fonlarının düzgün kullanımı ve sonuç olarak YDK'ların değer ve faydalarına etkili bir katkıda bulunmak üzere zaruri bir ön şart olarak YDK'ların bağımsızlığını kabul ederek,
- INTOSAI Mesleki Açıklamalar Çerçevesini uygulayarak,

Kamu denetimine yönelik gelecekteki gidişatın YDK'ların ve INTOSAI'nin aşağıdakilere yönelik güçlü bir taahhüt göstermesine bağlı olduğunu ilan etmiş:

- I. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleriyle bağlantılı hedefler de dahil olmak üzere ulusal olarak belirlenen hedeflerin başarılması konusunda bağımsız bir dış gözetim sağlamak,
- II. Teknolojik ilerlemenin getirdiği fırsatlara etkin biçimde yanıt vermek,
- III. YDK'ların kamu yönetimi hesap verebilirliği ve şeffaflık üzerine yaptığı etkiyi artırmak,

Aşağıdaki kararları almıştır:

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleriyle Bağlantılı Hedefler de Dahil Olmak Üzere Ulusal Olarak Belirlenen Hedeflerin Başarılması Konusunda Bağımsız Bir Dış Gözetim Sağlamak

1. YDK'lar; Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH'ler) ve ulusal önceliklere ulaşılmasını desteklemek için gerekli hükümet çabalarının karmaşıklığı göz önünde bulundurularak sonuçlara yönelik daha etkili, şeffaf ve öğretici hesap verebilirliğe katkıda bulunmaları için teşvik edilmektedir.
2. YDK'lar SKH'leri ve ulusal önceliklere ulaşılmasını desteklemek için kamu denetimine yönelik stratejik bir yaklaşım geliştirmek üzere teşvik edilmektedir.
3. YDK'lar Parlamento, hükümet ve kamu idaresine ilişkin önemli ve stratejik hususlar hakkında denetime dayalı tavsiye sağlanmasını genişleterek kamu denetiminin değerini artırabilir.

Teknolojik İlerlemenin Getirdiği Fırsatlara Etkin Biçimde Yanıt Vermek

4. YDK'lar; veri kaynak kodu ve algoritmaların açıklığı ve mevcudiyeti ilkesini teşvik edebilir.
5. YDK'lar, adaptasyon stratejileri dahil olmak üzere denetimlerde veri analizinden daha iyi faydalanmayı amaçlayabilir; örneğin bu tür denetimler için planlama, veri analizi için tecrübeli ekipler geliştirme ve kamu denetimi uygulamasına yeni teknikler getirilmesi.

YDK'ların Etkisini Artırmak

6. YDK'lar, yenilik ve kalkınmayı artırmak için deneysel bir düşünce yapısını destekleyebilir.
7. YDK'lar odaklarını şunları kapsayacak şekilde genişletebilir: (a) ulusal ve uluslararası ilgi çeken risk alanlarının belirlenmesi ve risklere ilişkin farkındalık yaratılması; (b) tek bir kurumun operasyonel girişim ve diğer risklerine ilave olarak hükümette sistemik risklerin yönetilmesi ihtiyacı.

8. YDK'lar; veri analizi, yapay zeka araçları ve ileri nitel yöntemleri kullanabilen, yeniliği artırabilen ve stratejik oyuncu, bilgi dönüştürücü ve öngörü üreticisi olarak hareket edebilen geleceğin denetçilerini yetiştirmeye teşvik edilmektedir.
9. YDK'lar, kimseyi geride bırakmama ilkesini içeren 2030 Gündeminin ve diğer kalkınma gündemlerinin kilit bir noktası olarak denetim yaparken kapsayıcılığı ele almak için daha fazla yol bulmayı düşünmek zorundadır.
10. YDK'lar, denetlenen kuruluşlarla etkili bir etkileşim kurarak ve akademik camia ve genel halkla iletişim ve işbirliğini artırarak olumlu etkisini artırabilir.

Bu vizyonun başarılması için her bir YDK'nın taahhüdünün olması ve Amaç Komiteleri, Çalışma Organları, Bölgesel Kuruluşlar, IDI, Uluslararası Kamu Denetimi Dergisi ve Genel Sekreterlik gibi tüm INTOSAI kuruluşlarından YDK'lara ortak destek sağlanması gerekmektedir. YDK'lar arası çoklu ve iki işbirliği, YDK'ların ilgili kalmasına yardımcı olmakta özellikle önemli bir rol oynamaya devam edecektir.